

Latvijas Zinātnes
padome

EKSPERTU PIEREDZE LATVIJAS
ZINĀTNES PADOMES ZINĀTNISKO
PROJEKTU PIETEIKUMU
VĒRTĒŠANĀ, 2023

Latvijas Zinātnes padome, 2024

Kopsavilkums

2023. gada nogalē Latvijas Zinātnes padome (LZP) veica uzaicināto ārvalstu ekspertu aptauju, lai noskaidrotu viņu viedokli par Latvijas Zinātnes padomes organizēto projektu zinātniskās izvērtēšanas procesu, un iespējām to pilnveidot. Tika saņemta 331 atbilde. Pārskatā analizēti tādi ekspertu pieredzes aspekti kā administratīvais process, informācijas sistēma, vērtēšanas process un ekspertu piesaiste. Kopumā eksperti pozitīvi vērtē savu sadarbības pieredzi ar LZP, kā vājāko atzīmējot darbu ar NZDIS elektronisko projektu iesniegšanas un vērtēšanas platformu, bet kā spēcīgāko - LZP darbinieku augsto profesionalitāti.

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Latvijas Zinātnes padomes (turpmāk LZP) zinātnisko pētījumu projektu zinātniskā vērtēšanu veic atbilstoši atlasīti ārvalstu eksperti. Kvalificētu ekspertu atlase ir nozīmīgs posms projektu zinātniskās vērtēšanas procesā, kas nodrošina šī procesa kvalitāti. Ekspertu atlasī reglamentē "Latvijas Zinātnes padomes vadlīnijas un pamatprincipi ārvalstu zinātnisko ekspertu atlasei zinātnisko pētījumu projektu pieteikumu konkursiem (apstiprinātas ar LZP 2022. gada 24. maija rīkojumu Nr. 1-13/41):

<https://www.lzp.gov.lv/lv/starptautiska-zinatniska-ekspertize>

No 2023. gada 6. decembra līdz 2024. gada 12. janvārim LZP ZEN nodaļa sadarbībā ar PPA nodaļu veica ārvalstu ekspertu aptauju. Tās **mērķis** bija noskaidrot uzaicināto ārvalstu ekspertu viedokli par Latvijas Zinātnes padomes organizēto projektu zinātniskās izvērtēšanas procesu, un iespējām to pilnveidot.

Pētījuma **uzdevumi** bija:

- noskaidrot ekspertu pieredzi sadarbībā ar LZP projektu izvērtēšanas procesa gaitā, ietverot dažādus tā aspektus: vērtēšanas kritērijus, laika ierobežojumus, atbildības apjomu, darbu ar informācijas sistēmu un sadarbību ar LZP darbiniekiem;
- aicināt ekspertus dalīties ar labajiem piemēriem projektu zinātniskajā izvērtēšanā ārvalstīs;
- apkopot un izvērtēt ekspertu ieteikumus LZP projektu izvērtēšanas uzlabošanai, kas varētu tikt ieviesti turpmāk.

Aptauja tika izveidota VisiDati.lv vidē, testēta 2023. gada oktobrī un novembrī. 2023. gada 6. decembrī 610 ārvalstu ekspertiem, izmantojot e-pasta starpniecību, tika izsūtīta aptaujas saite. 2023. gada 20. decembrī ekspertiem tika nosūtīts atkārtota e-pasta vēstule ar saiti, lūdzot viņus aizpildīt aptauju, ja tas vēl nav izdarīts. Tika saņemta **331 aizpildīta aptaujas anketa**.

Aptaujas ietvaros respondentiem tika lūgts norādīt trīs demogrāfiskos rādītājus (dzimums, vecums, valsts pārstāvniecība) un sniegt atbildes uz, vai komentārus par 12 jautājumiem un apgalvojumiem.

Aptaujas analīzes rezultāti strukturēti sekojoši: sākumā aprakstīta izmantotā metodoloģija, apskatīti iespējamie riski un analīzes ierobežojumi, tai seko demogrāfisko rādītāju apkopojums, statistisku jautājumu datu analīze, piekritības jautājumu analīze, atvērta tipa jautājumu analīze, noslēgumā pievēršoties secinājumu un ieteikumu daļai.

Metodoloģija un riski

Veicot pētījumu tika analizēta ekspertiem nosūtītā anketa, kura sastāvēja no trim demogrāfiskiem rādītājiem, septiņiem statistikas jautājumiem (trim slēgtiem, trim – daļēji atvērtiem un viena atvērta), trim piekritības (Likerta) skalas jautājumiem un diviem atvērtiem jautājumiem. Kvantitatīvie dati izmantoti vispārēju tendenču raksturošanai (deskriptīvā statistika). Savukārt kvalitatīvie dati (respondentu komentāri) sākotnēji tīrīti un grupēti, saturiski kodēti, veidojot tematiskās kopas, kurās apskatīts sakritīgais un atšķirīgais, lai analīzē būtu iespējams piedāvāt gan apkopujošu skatījumu, gan arī izcelt atsevišķus komentārus un ieteikumus. (anketa pieejama 1.pielikumā)

Veiktajai analīzei konstatējami vairāki ierobežojumi un riski. Sākotnēji bija svarīgi bija pārliecināties, ka saņemtās anketas neveido sistemātiskas novirzes, tas veikts, skatot demogrāfiskos un statistiskos rādītājus, konstatējot un izslēdzot komentāru dublēšanos. Izaicinājumus radīja arī ne vienmēr saprotamā valoda, gramatikas un interpunkcijas kļūdas, tehniskas neprecizitātes, piemēram, nepabeigti komentāri. Kvalitatīvā analīzē vienmēr jāseko līdzi izaicinājumiem, kas saistāmi ar iespējamu subjektīvu skatījumu, pārpratumiem un kādām valodas un kultūras izpratnes neprecizitātēm.

Anketas jautājumu formulēšana vienā gadījumā izrādījās neprecīza, kas, savukārt ir labs izejas punkts turpmāko aptauju izstrādei. Tāpat daži uzdotie jautājumi (piemēram par respondentu institūcijās izmantoto informācijas sistēmu) nav snieguši gaidīto ieskatu. Tomēr apkopotais informācijas kopums veido gana labu ieskatu LZP projektu izvērtēšanas procesa stiprajās un vājajās pusēs, norādot uz iespējamiem attīstības scenārijiem un tālāko virzību.

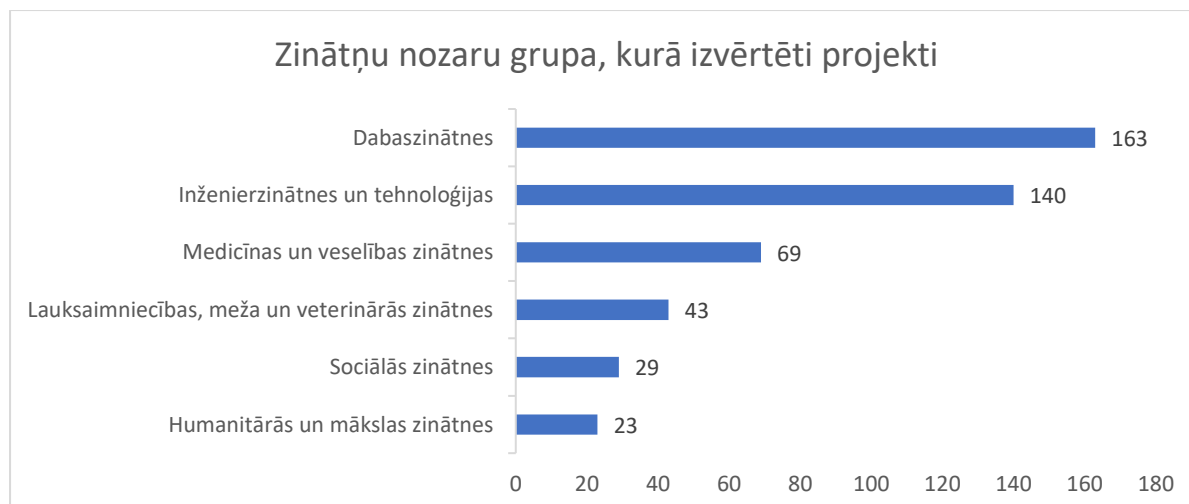
Rezultāti

Aptauju kopā aizpildījis 331 respondents, no tiem 241 vīrietis un 90 sievietes, vidējais respondenta vecums bija 50.7 gadi.

Respondentu skaits	331
Vīrieši	241
Sievietes	90
Vidējais vecums	50.7 gadi

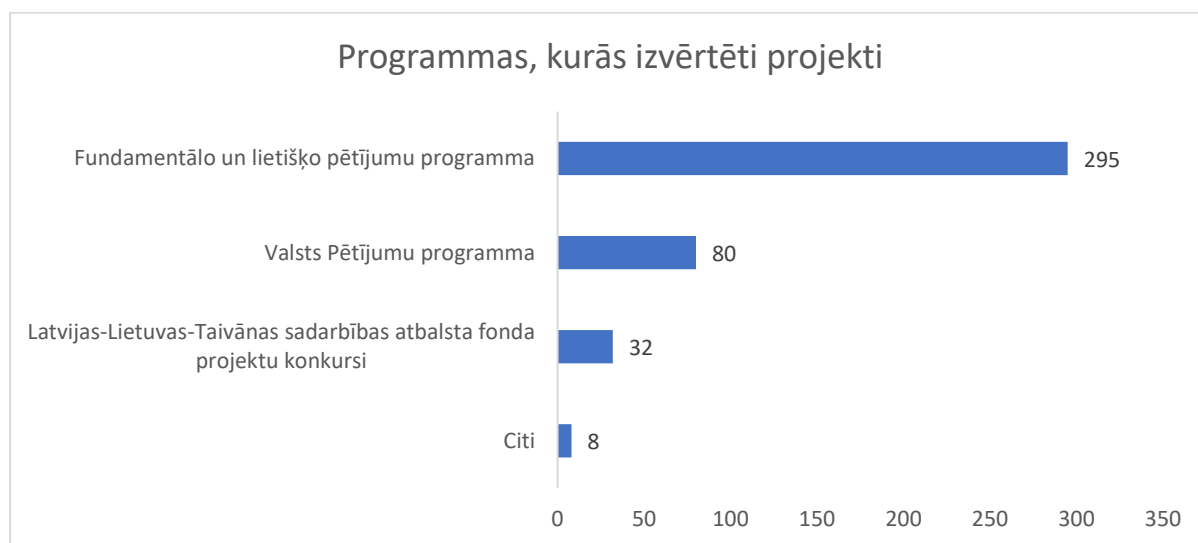
Respondenti pārstāvēja 39 dažādas valstis (34 norādīja vienu pārstāvniecības, bet pieci – divas pārstāvniecības valstis).

Četros jautājumos tika noskaidrota respondentu līdzšinējā sadarbības forma ar LZP statistiskā griezumā. Pirmajā jautājumā respondenti norādīja zinātņu nozaru grupu, kuras ietvaros veikuši zinātnisko izvērtēšanu. Tā kā respondenti varēja atzīmēt vairāk nekā vienu zinātņu nozaru grupu, kurā vērtējuši projektus, saņemtas 467 individuālas atbildes. Visvairāk projektu vērtēti Dabaszinātņu nozaru grupā, bet vismazāk – Humanitāro un mākslas zinātņu grupā, kas arī proporcionāli atbilst iesniegto pētījumu projektu pieteikumu sadalījumam pa zinātņu nozaru grupām.

Lielākā daļa respondentu – 218 izvērtējuši projektus vienā zinātņu nozaru grupā, 93 respondenti – divās, 17 respondenti – trīs, bet trīs respondenti – četrās zinātņu nozaru grupās. Te jāņem vērā, ka projektu iesniegumi nereti ir starpdisciplināri, kas, tādejādi, paredz iespēju, ka, viena projekta izvērtēšanai respondents atzīmējis divas zinātņu nozaru grupas, tomēr var secināt, ka Dabaszinātņu un Inženierzinātņu un tehnoloģiju nozaru grupu eksperti aktīvāk piedalījušies aptaujā kā citu nozaru grupu eksperti.

Anketas 3. jautājumā respondentiem lūgts norādīt, kāda veida projektu konkursā vai programmā tika veikta zinātniskā izvērtēšana. Tika saņemtas 415 individuālas atbildes, jo respondenti varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, atbilstoši savai pieredzei. Lielākā daļa - 295 respondenti piedalījušies FLPP projektu iesniegumu izvērtēšanā, 80 – Valsts Pētījumu programmas projektu izvērtēšanā, 32 – Latvijas-Lietuvas-Taivānas sadarbības atbalsta fonda projektu izvērtēšanā, bet 8 respondenti norādījuši dalību kāda cita konkursa projektu izvērtēšanā.

Citas programmas un konkursi, kuru vērtēšanā respondenti piedalījušies, ir Pēcdoktorantūras programma un Latvijas-Ukrainas sadarbības programma. 39 respondenti piedalījušies trīs programmu vērtēšanā, 57 – divu programmu, bet vairums – 235 respondenti piedalījušies vienas programmas projektu izvērtēšanā.

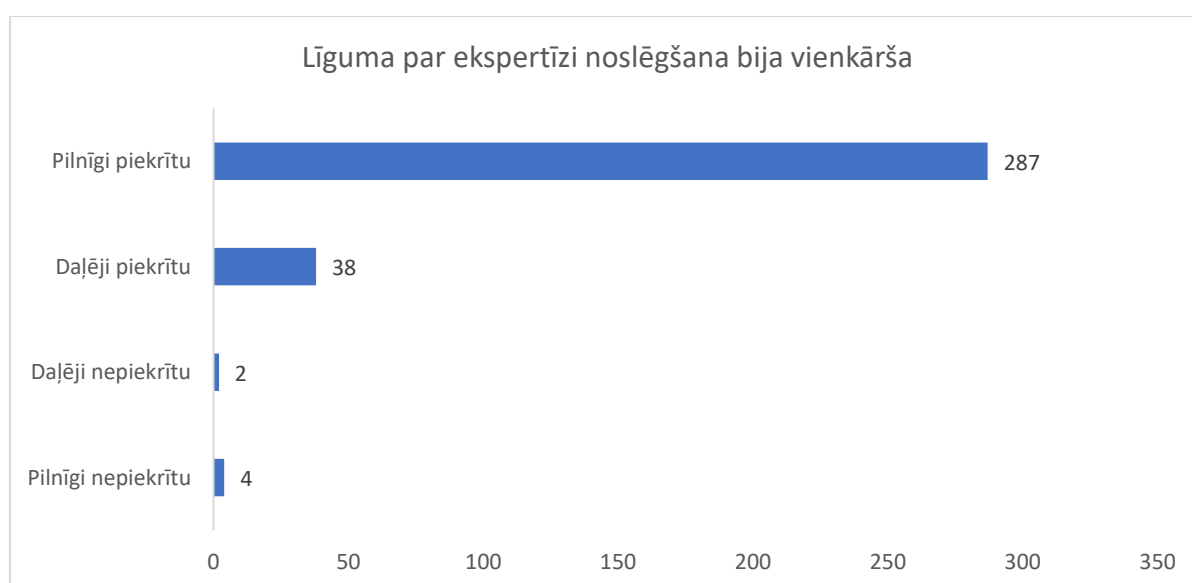
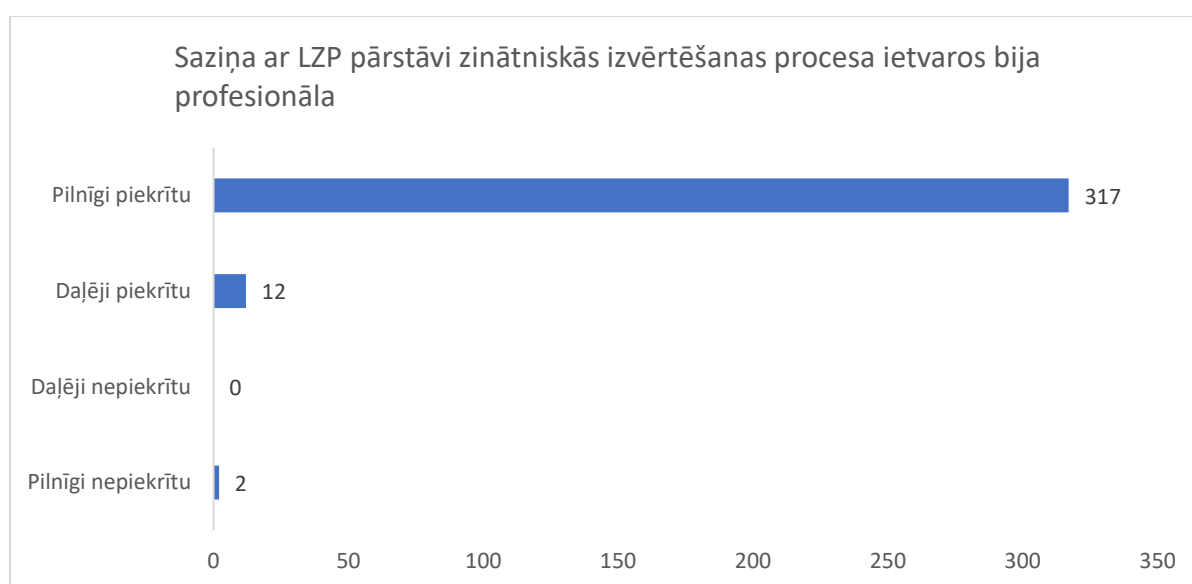
Aptaujas 3. jautājumā respondenti aicināti norādīt, kāda veida zinātnisko izvērtējumu (projekta iesnieguma, vidusposma vai noslēguma zinātniskā pārskata) viņi veikuši 2023. gada ietvaros.

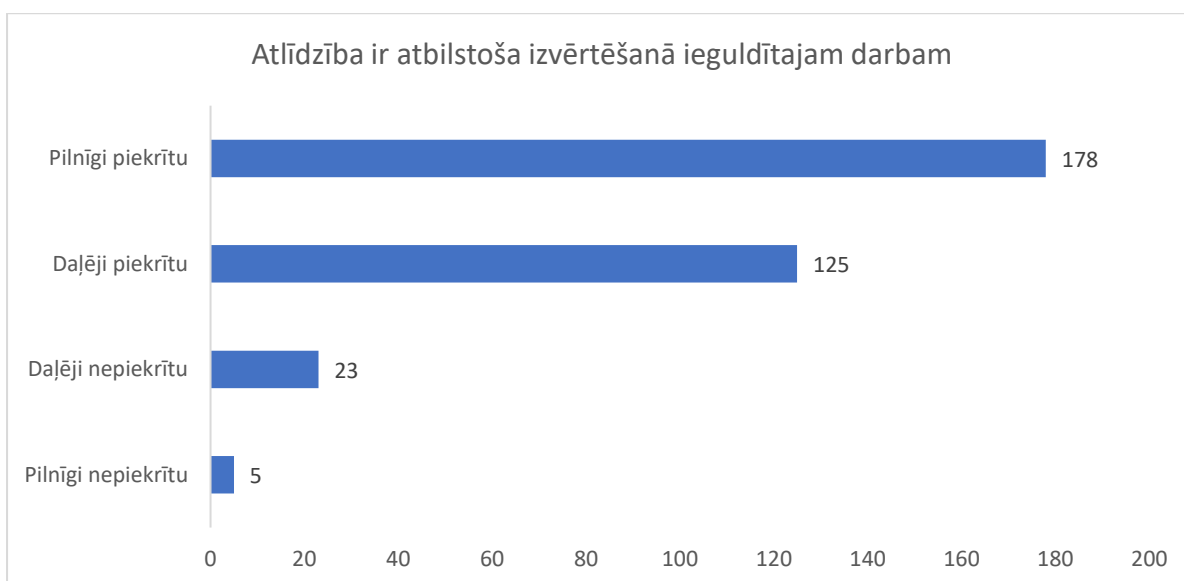
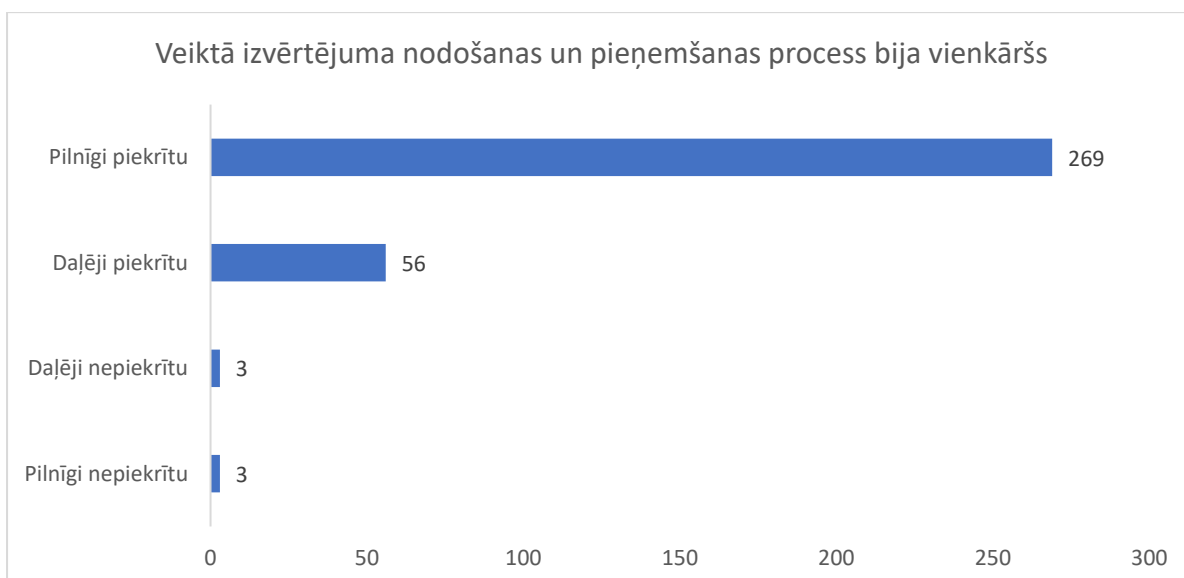
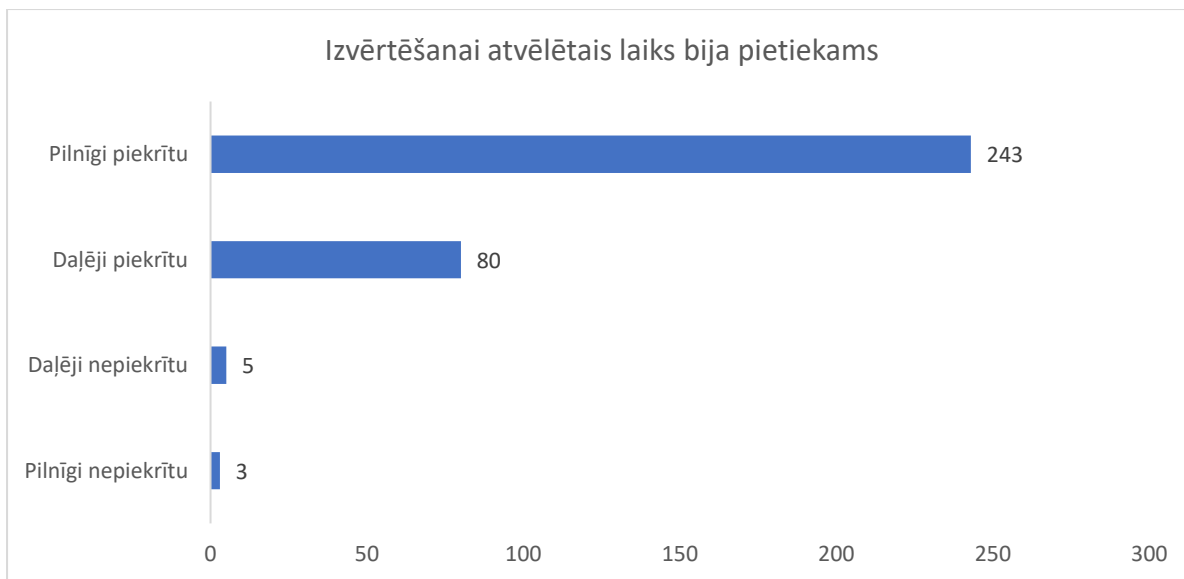

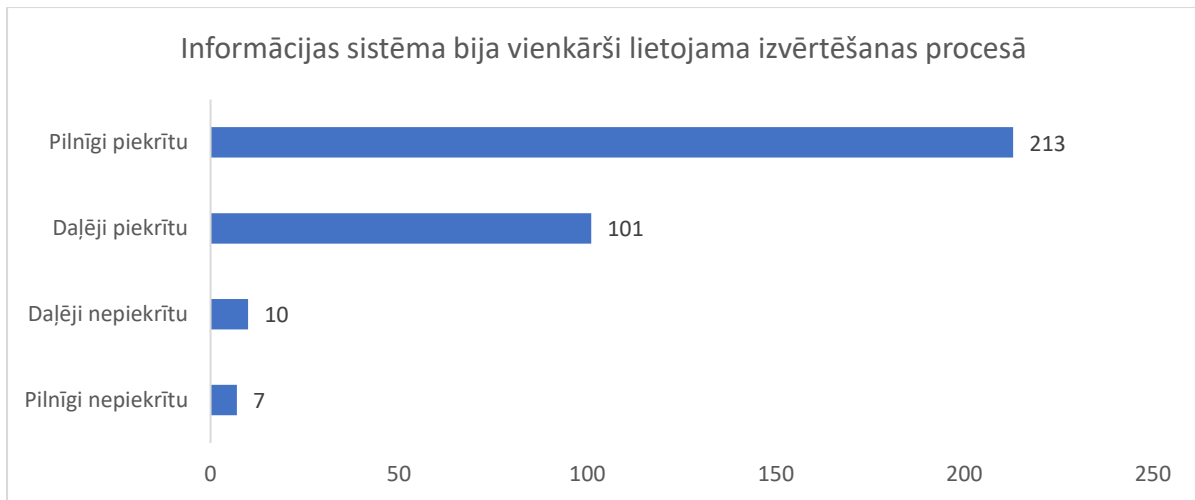
48 respondenti veikuši visus trīs izvērtēšanas posmus, 52 – divus posmus, bet 321 respondents veicis vienu no trim izvērtēšanas posmiem.

Aptaujas 4. jautājumā respondentiem lūgts nosaukt aptuvenu 2023. gadā izvērtēto projektu skaitu. Jāsecina, ka šis jautājums aptaujā ticis uzdots neprecīzi: respondenti atbildēs iekļāvuši arī citu valstu projektu konkursos izvērtētos projektus, aprakstījuši pieredzi ilgākā laika posmā, kā rezultātā nav iespējams iegūt statistiski jēgpilnus datus šajā aspektā, tādēļ uz šo jautājumu sniegtās atbildes netiek izmantotas analizē.

Aptaujas 5. jautājumā respondentiem bija jānovērtē seši apgalvojumi piekritības (Likerta) skalā, izmantojot četras kategorijas (pilnībā piekrītu, daļēji piekrītu, daļēji nepiekrītu, pilnībā nepiekrītu).

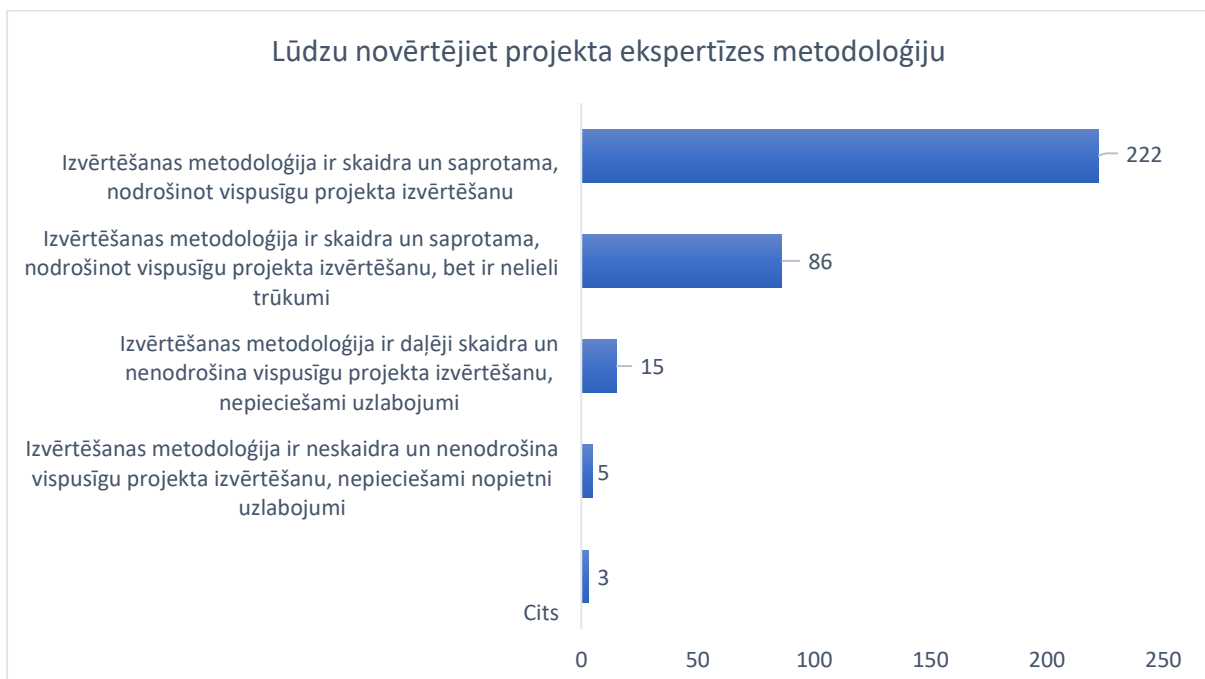

Augstāko piekritības pakāpi (317 pilnībā piekrītu, 95.8%; 12 daļēji piekrītu, 3.6%, divi pilnībā nepiekrītu, 0.6%) saņēmis apgalvojums “Komunikācija ar LZP pārstāvi zinātniskās izvērtēšanas procesa laikā bija profesionāla”. Var secināt, ka LZP darbinieki, kas sadarbojas ar ārzemju ekspertiem, to dara atbildīgi un augstā līmenī. To apstiprina arī tālāko aptaujas rezultātu analīze (skat. 6. un 12. jautājuma analīzi), tādēļ darbinieki uzskatāmi par spēcīgu resursu LZP un viņu veiktais darbs skatāms kā stiprā puse ārvalstu ekspertu vērtējumā projektu izvērtēšanas procesa ietvaros.

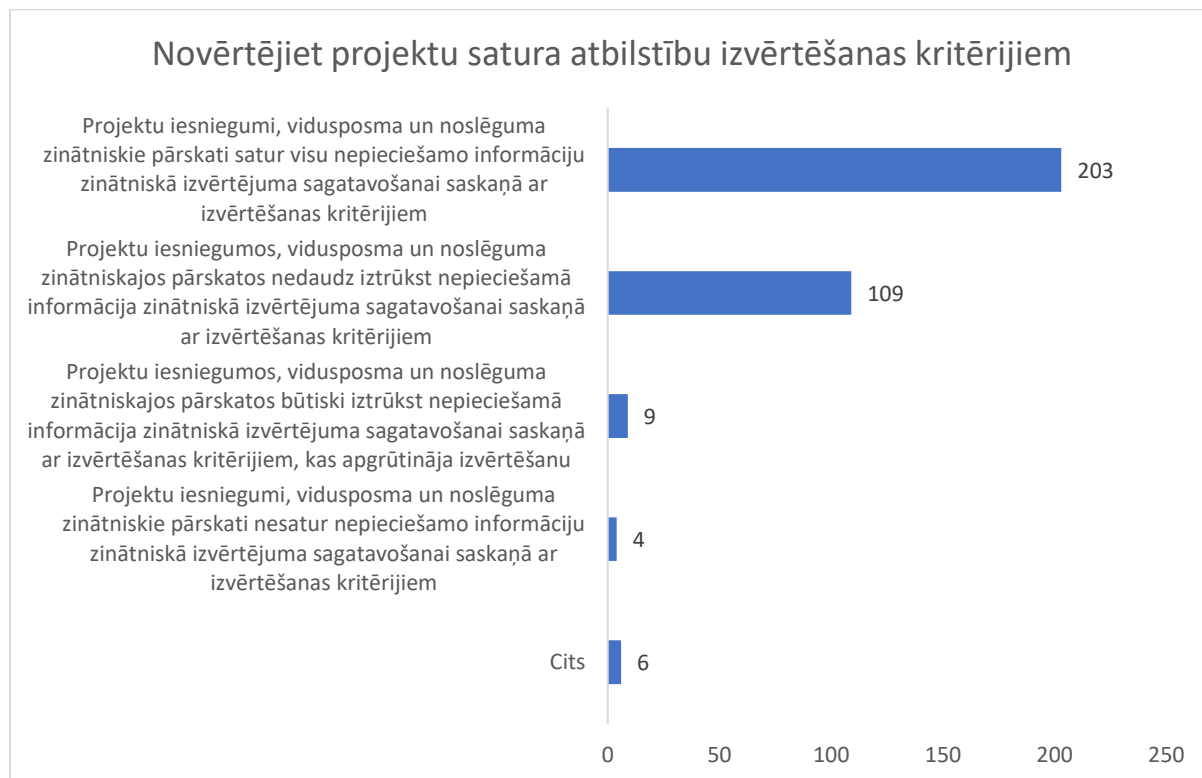
Arī pārējie apgalvojumi no respondentu puses novērtēti lielākoties pozitīvi: līguma slēgšanas procesu pilnībā pozitīvi novērtējuši 287 eksperti (86.7%), izvērtēšanas rezultātu iesniegšanas – nodošanas procesu pozitīvi novērtējuši 269 eksperti (81.3%), izvērtēšanai atvēlēto laiku – 243 eksperti (73.4%), bet informācijas sistēmas kvalitāti – 213 eksperti (64.4%). Vismazāk, tomēr vairāk kā puse, ekspertu pilnībā piekrīt apgalvojumam “Par izvērtēšanas darbu saņemtā atlīdzība ir atbilstoša. Tam pilnībā piekrīt 178 eksperti (53.8%), daļēji piekrīt - 125 eksperti (37.8%), daļēji nepiekrīt 23 eksperti (6.9%), bet pilnībā nepiekrīt – 5 eksperti (1.5%).

Aptaujas 7. jautājumā respondenti aicināti novērtēt Projekta zinātniskās izvērtēšanas metodoloģiju piekritības skalā no 1 līdz 4, piedāvājot arī izvēli “cits” un iespēju komentēt.

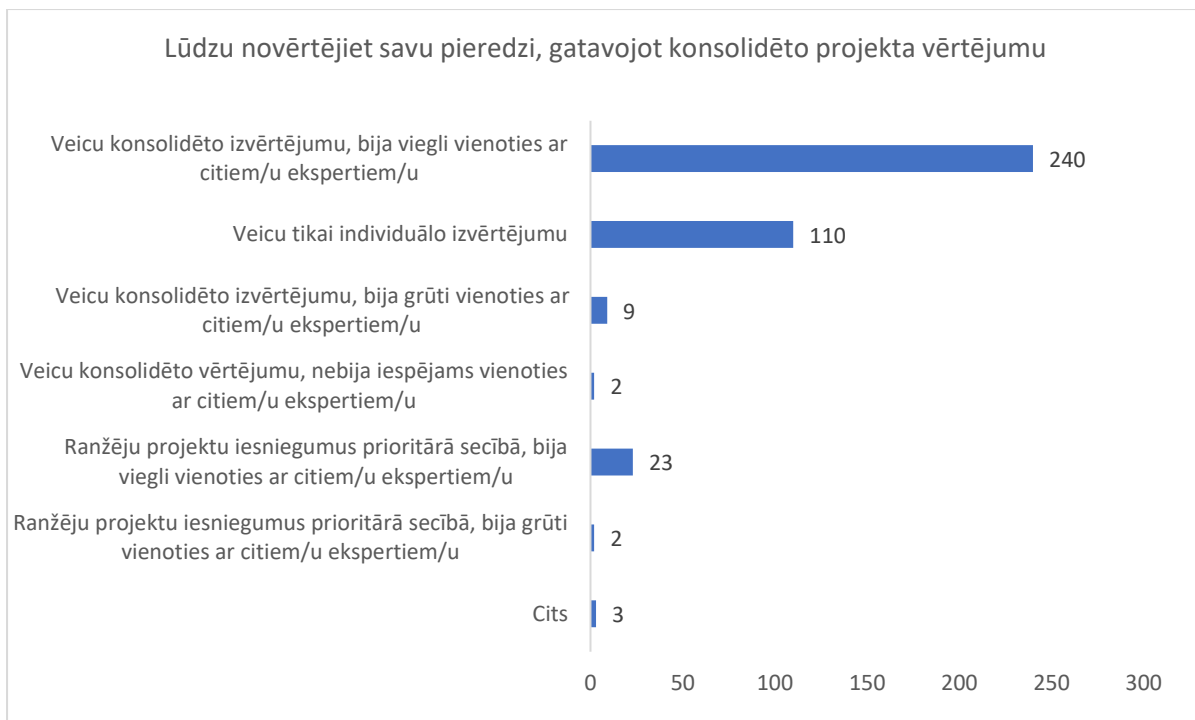
Vairums respondentu atzīst projektu izvērtēšanas metodoloģiju par pilnīgi pietiekamu (222 eksperti, 67.1%) vai pietiekamu, bet būtu nepieciešami nelieli uzlabojumi (86 eksperti, 26%), tomēr pievienotie komentāri nesniedz informāciju par nepieciešamajiem uzlabojumiem, tādēļ šo aspektu būtu jāturpina pētīt nākamo aptauju ietvaros, lai gūtu skaidrāku priekšstatu par iespējām uzlabot ekspertīzes metodoloģiju.

Aptaujas 8. jautājumā respondentiem tika lūgts novērtēt projektu satura atbilstību izvērtēšanas kritērijiem Likerta skalā no 1 līdz 4, piedāvājot iespēju atbildēt ar izvēli "Cits" un sniegt komentārus.

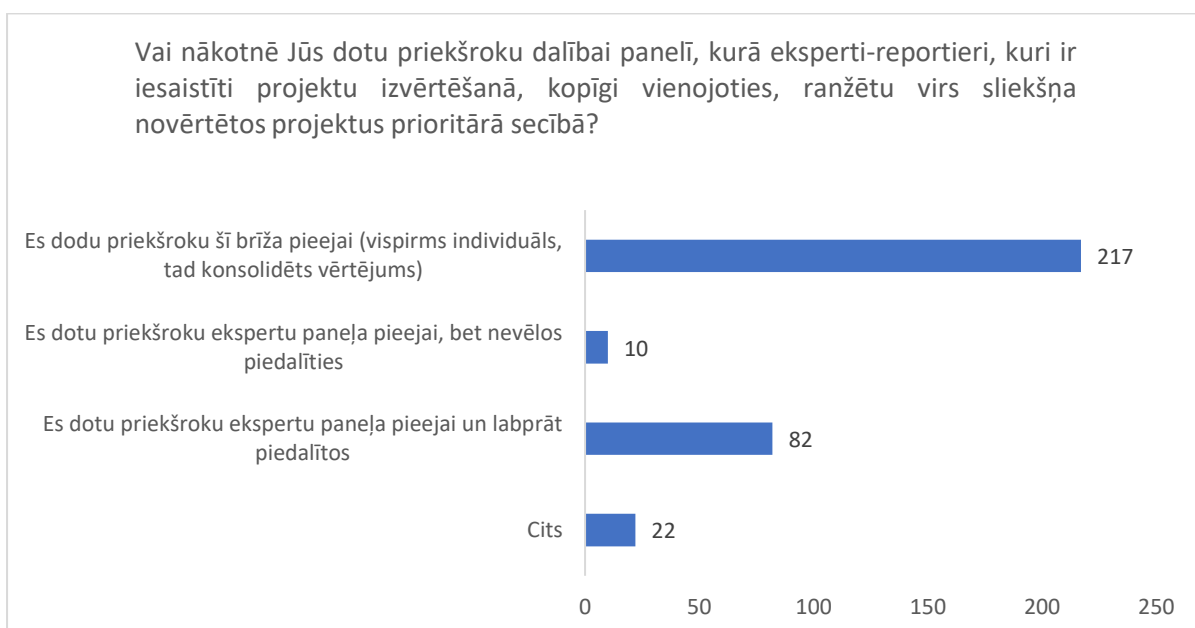
No 331 atbildes 203 respondenti (61.3%) atzīmē, ka projektu iesniegumos ir visa nepieciešamā informācija, lai izvērtētu un sniegtu atzinumu par projektu, savukārt 109 atbildes (32.9%) saņemtas par to, ka lielākoties informācija bijusi pietiekama, tomēr bijuši dažī trūkumi. Šī jautājuma komentāri diemžēl nesniedz ieskatu, kāda veida informācija varētu palīdzēt izvērtēt projektu iesniegumus kvalitatīvāk, tādēļ šo aspektu varētu lūgt ekspertiem skaidrot vairāk nākamajās aptaujās.

Aptaujas 9. jautājums sniedz informāciju par ekspertu pieredzi, sagatavojot konsolidēto projekta iesnieguma vērtējumu. Respondentiem tika dota iespēja sniegt vairākas atbildes, tādejādi novērtējot katru atsevišķo pieredzi. Tika saņemtas 389 atsevišķas atbildes.

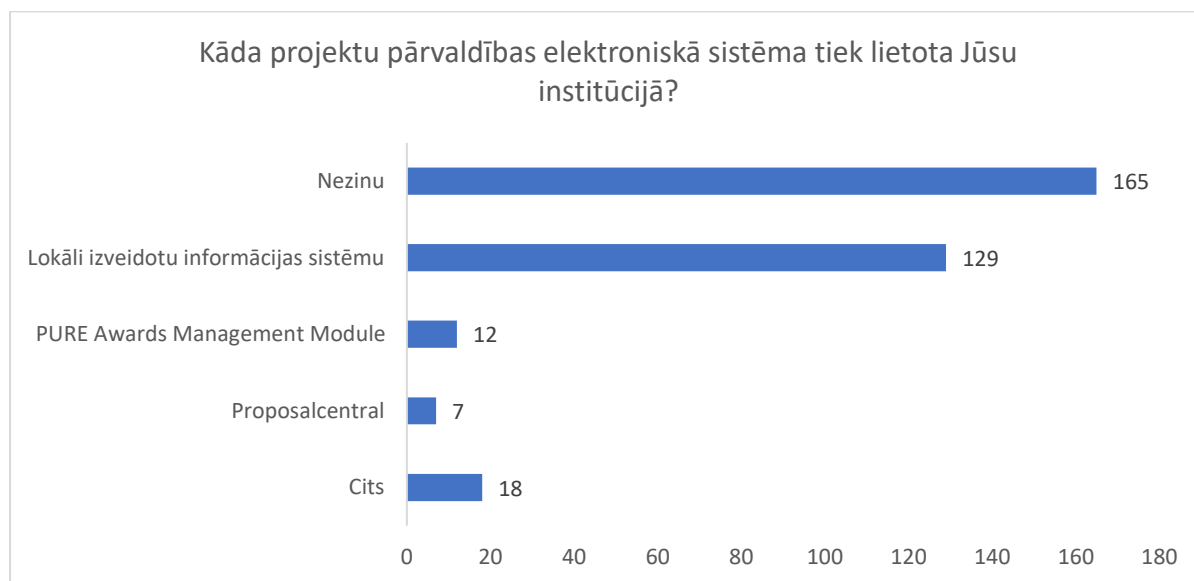
110 respondenti veikuši tikai individuālo izvērtējumu, savukārt 240 atbildēs tika apstiprināta respondentu pozitīva pieredze (viegli vienoties ar citu/iem ekspertu/iem) konsolidētā vērtējuma veikšanā. 9 gadījumos bijis grūti, bet divos – neiespējami vienoties ar pārējiem par konsolidēto vērtējumu. Savukārt prioritārā secībā projekti ranžēti 25 gadījumos, vairumā no tiem pieredze bijusi pozitīva (23 atbildes), bet divos gadījumos vienoties par ranžējumu bijis grūti. Saņemtas arī 3 atbildes “cits”. Proporcioniāli skaidri parādās lielākoties pozitīva pieredze, ekspertiem savstarpēji sadarbojoties, lai vienotos par konsolidēto vērtējumu projektiem.

Aptaujas 10. jautājumā respondenti aicināti izteikt viedokli par projektu vērtēšanas sistēmu. Jautājums ir daļēji statistisks, vērtējot aptaujāto respondentu attieksmi pret dažādām vērtēšanas sistēmām kā arī viņu attieksmi pret dalību tajās. Respondentiem tika piedāvāti trīs apgalvojumi, kas sniedz iespēju attieksmes mērījumam, tāpat dota iespēja atzīmēt atbildi “Cits” un sniegt komentāru.

217 respondenti (65.6%) dotu priekšroku šī brīža izvērtēšanas sistēmai, bet 82 respondenti (24.8%) dotu priekšroku paneļdiskusijai un labprāt būtu tās dalībnieki. 22 respondenti izvēlējušies atbildēt "cits" un sniegt savu komentāru. No tiem 15 komentāros respondenti atzīmē, ka labprāt piedalītos abu veidu (šī brīža izvērtēšana un paneļdiskusijas) izvērtēšanas procesā, sakot, ka katrai pieejai ir savi plusi un mīnusi.

Aptaujas 11. jautājumā respondenti lūgti norādīt projektu pārvaldes sistēmu, kas tiek lietota viņu institūcijā.

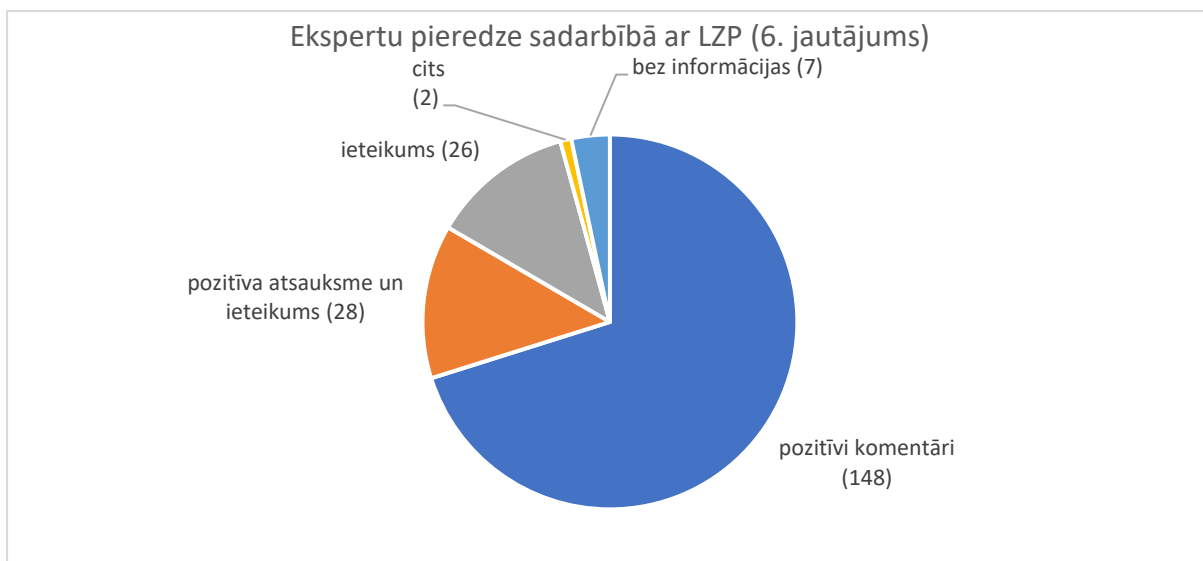

Respondentu atbildēs uzskaitītas vairākas projektu iesniegšanas un vērtēšanas elektroniskās sistēmas, tomēr gandrīz puse respondentu (165 atbildes, 49.8%) nezina, kāda sistēma tiek lietota viņu pārstāvētajās zinātniskajās institūcijās. Tāpat vairāki respondenti atzīmē, ka elektroniska sistēma projektu izvērtēšanai viņu institūcijā netiek lietota.

Divi aptaujas jautājumi bija atvērti, proti, tika saņemti komentāri, ierosinājumi un iebildumi par sadarbību ar LZP zinātniskās izvērtēšanas procesa ietvaros.

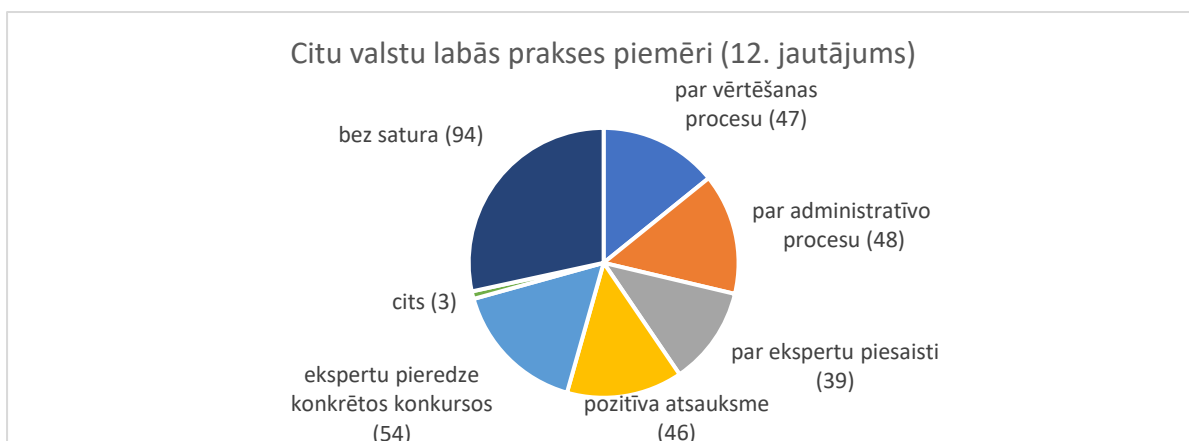
Aptaujas 6. jautājuma ietvaros respondentus aicinājām sniegt papildu informāciju par savu pieredzi sadarbības laikā ar LZP, kā arī sīkāk skaidrot savu pozīciju aptaujas 5. jautājuma atbildēs (skat. iepriekš). Lai gan 6. jautājums nebija obligāts, tomēr tika saņemta 211 atbilde (67.8% no visiem respondentiem). Tās analizētas, izmantojot kvalitatīvo pieeju, sākotnēji tās sadalot piecās grupās, kas konstatētas datu kodēšanas ietvaros:

- 1) pozitīvi komentāri par sadarbību ar LZP bez konkrētiem ieteikumiem (148 komentāri);
- 2) pozitīva atsauksme par sadarbību, kas papildināta ar ieteikumu procesa izmaiņām vai komentāru par problemātisku kādu procesa posmu (28 komentāri);
- 3) ieteikumi procesa uzlabošanai vai kometārs par kādu procesa daļu, ar kuru bijušas problēmas (26 komentāri)
- 4) cita veida komentāri, kas nav saistīti ar izvērtēšanas procesu LZP (2 komentāri);
- 5) neanalizējami komentāri, kas nesatur informāciju, kas uzskatāma par vērtējumu (7 komentāri).

Aptaujas 12. jautājums bija atvērta tipa jautājums, tajā respondenti tika aicināti nosaukt citu valstu labās prakses projektu izvērtēšanā, kas varētu tikt pielāgotas vai daļēji ieviestas LZP projektu zinātniskās izvērtēšanas procesā. Šis jautājums bija obligāti aizpildāms, kā rezultātā saņemts 331 komentārs, kas iedalīti septiņās grupās:

- 1) komentāri par vērtēšanas procesa uzlabošanu, maiņu, ieteikumiem (47 komentāri);
- 2) komentāri par LZP zinātniskās izvērtēšanas administratīvo procesu, kas sasaucas ar 6. jautājumā izteiktajiem, tādēļ analizēti vienkopus (48 komentāri);
- 3) komentāri un ieteikumi jaunu ekspertu piesaistei (39 komentāri);
- 4) komentāri, kas izsaka apmierinātību ar LZP procesu, nesniedzot papildu ieteikumus vai precīzāku skaidrojumu (46 komentāri);
- 5) nosaukti konkrēti konkursi, kuros ekspertiem ir vērtētāja pieredze, bez ieteikumiem vai salīdzinājumiem ar LZP vērtēšanas pieredzi (54 komentāri);
- 6) cita veida komentāri (3 komentāri);
- 7) *bez satura* komentāri (rakstu zīmes, atzīme "none" "bez komentāriem", utml.) (94 komentāri).

Tālāk analīze veikta, skatot būtiskākos aspektus, kas konstatēti sākotnējā datu apstrādes procesā. Apskatīti tādi aspekti kā respondentu pieredze un komentāri par esošo zinātniskās izvērtēšanas procesu LZP, vērtēšanas sistēmas maiņa vai arī ieteikumi tās uzlabošanai un jaunu ekspertu piesaiste.

Analizējot ekspertu komentārus, kas tieši saistāmi ar projektu vērtēšanas procesu, var izdalīt vairākus izvērtēšanas procesa aspektus, kas ekspertiem sagādājuši grūtības un/vai varētu tikt uzlaboti no LZP puses: **informācijas sistēma** un ar to saistītās problēmas vai izaicinājumi, **administratīvais process**, **atlīdzība**, projektu vērtēšanai atvēlētais **laiks** un laika plānošana, **citi** komentāri. Šajā analīzes daļā apvienoti aptaujas 6. jautājuma komentāri un 12. jautājuma komentāri par pieredzi un ieteikumiem šī brīža vērtēšanas procesā (2. komentāru grupa). Lai izslēgtu pārklāšanos salīdzināti un identificēti sakritīgi viena respondenta komentāri (konstatētas trīs šādas sakritības). Tāpat jāņem vērā, ka pozitīvie komentāri par sadarbību ar LZP (6. jautājuma 1. komentāru grupa) nereti sniedz netiešu norādi uz grūtībām šī procesa laikā.

Informācijas sistēma

Komentāros, kas saistīti ar LZP izmantoto informācijas sistēmu projektu vērtēšanai, respondenti norāda uz sistēmas darbības kļūdām, sistēmas nesaprotamību un skaidru instrukciju angļu valodā trūkumu. Vairāki respondenti atzīmē angļu valodas lietojuma nepieciešamību visā darba ar sistēmu procesā, norādot, ka latviešu valodas lietojums neļauj strādāt ar sistēmu ērti un saprotami. Jāatzīmē, ka nereti komentāros minēts, ka LZP darbinieki ātri palīdzējuši risināt radušās problēmas, tomēr ilgtermiņā šo aspektu būtu nepieciešams uzlabot, risinot elektroniskās sistēmas nepilnības un padarot visas norādes un aprakstus pieejamus ne vien latviešu, bet arī angļu valodā.

Vēl viens aspekts, par ko raksta respondenti, ir nepieciešamība padarīt sistēmu lietotājam draudzīgāku, vairākos komentāros atzīmējot, ka tieši darbs ar sistēmu salēninājis projektu izvērtēšanas procesu. Ir arī ieteikums sniegt skaidrākas instrukcijas par visām nepieciešamajām darbībām, kas veicamas sistēmā, piemēram, norādot to, kurš procesa solis tiek veikts.

Tāpat respondenti vairākkārt iesaka izveidot automātisku paziņojumu izsūtīšanu no sistēmas, kas ļautu laikus uzzināt par iespēju veikt nākamās darbības izvērtēšanas procesā, atzīmējot, ka, lai arī saziņa ar elektroniskā pasta starpniecību darbojas gana labi, tomēr šajā procesā tiek veltīgi tērēts pārāk daudz laika. Respondenti saskārušies ar grūtībām sistēmā ievietot nepieciešamo informāciju, atzīmējot, ka to nācies darīt vairākkārt, līdz tas izdevies, vai pat, ka darbs ar sistēmu paņēmis vairāk laika kā pati projektu izvērtēšana, kas ir eksperta pamatuzdevums.

Vienlaikus eksperti uzskata, ka būtu lietderīgi visu komunikāciju (piemēram, saziņu par projekta konsolidēto vērtējumu) veikt elektroniskā sistēmā, kas padarītu vērtēšanas procesu pilnībā caurspīdīgu un arī lietotājam ērtāku. Diemžēl esošā informācijas sistēma nesniedz šādas iespējas, tomēr, izstrādājot jaunu elektronisko projektu iesniegšanas un izvērtēšanas sistēmu, šo ieteikumu varētu ņemt vērā.

Administratīvais process

Administratīvā procesa, kas saistīts ar līgumu slēgšanunorisē respondenti iesaka līgumu parakstīšanu veikt elektroniski, ne papīra formā, vai arī rast iespēju līgumu parakstīšanu veikt informācijas sistēmā.

Tāpat komentāros minēta nepieciešamība pārskatīt nodokļu samaksas sistēmu (jo dažos gadījumos veidojusies dubulta nodokļu nomaksa), līguma sarežģītību, ātrāku samaksas veikšanu un kopējo

birokrātiskā sloga mazināšanu. Eksperti atzīmē, ka viņu pieredzē dalība citos konkursos ir mazāk administratīvi prasīga, LZP konkursos sākotnējā eksperta pierakstīšanās sistēmā varētu būt vienkāršāka, kas atvieglotu un paātrinātu visu izvērtēšanas procesu.

Izvērtēšanai atvēlētais laiks

Projektu izvērtēšanas procesa aspekts, kas parādās, kā uzlabojams respondentu komentāros, un sasauca ar augstākminētajiem, ir izvērtēšanai atvēlētais laiks. Sistēmas uzlabošana un administratīvā procesa atvieglošana varētu ļaut ekspertiem atļaut vairāk laika tiešajam projektu izvērtēšanas procesam. Vairākos komentāros respondenti atzīmē citu ekspertu termiņu kavēšanu, kas apgrūtinājis konsolidētā vērtējuma sagatavošanu, aicinot LZP noteikt striktākus termiņus visa izvērtēšanas procesa gaitā. Tomēr jāatzīmē, ka šādu komentāru nav daudz, kas ļauj secināt, ka kopumā projektu izvērtēšanai atvēlētais laiks ir gana adekvāts un, iespējams, radušās situācijas ir vairāk individuālas, nekā sistēmiskas. Aspekts, kas parādās vairākos komentāros, saistāms ar savlaicīgu ekspertu informēšanu par projektu konkursu norisi, kad vien tas ir iespējams, piemēram, vairāki respondenti aicina gada sākumā izsūtīt informāciju par konkursu grafiku, lai būtu vieglāk rēķināties un ielānot laiku izvērtēšanai. 2023. gada FLPP konkursa izvērtēšana notika vasaras periodā, kas arī vairākos ekspertu komentāros minēts kā aspekts, ko būtu vēlams zināt iepriekš. Šis laiks FLPP konkursam tika izvēlēts, kā labs augstskolām, lai iesniegtu projektus, jo tad tās rudenī jau zināja konkursa rezultātus un varēja plānot 2024. gada budžetu atbilstoši tiem. LZP jau šobrīd informē ilggadējos ekspertus par FLPP konkursa izsludināšanu, tomēr visaptverošu informēšanu ne vienmēr būtu lietderīgi veikt, ņemot vērā, ka pirms konkursa nav iespējams paredzēt par kādām tēmām tiks iesniegti projekti un, attiecīgi, kurus ekspertus būs jāaicina veikt izvērtēšanu.

Atlīdzība

Vairākos komentāros eksperti aicina LZP palielināt atlīdzību par projektu izvērtēšanu, kas parāda nepieciešamību sekot atlīdzības tendencēm citviet, vienlaikus neuzrāda būtisku neapmierinātību ar LZP noteikto atlīdzību par projekta zinātnisko izvērtēšanu. Skatot respondentu atbildes uz apgalvojumu aptaujas 5. jautājuma ietvaros - "Par izvērtēšanas darbu saņemtā atlīdzība ir atbilstoša" (tam pilnībā piekrīt 178 eksperti (53.8 %), daļēji piekrīt - 125 eksperti (37.8%), daļēji nepiekrīt 23 eksperti (6.9%), bet pilnībā nepiekrīt – pieci eksperti (1.5%)), varam secināt, ka atalgojuma atbilstības jautājumu nevar atstāt bez ievēribas. Vienlaikus ir arī komentāri, kuros eksperti uzteic LZP projektu izvērtēšanas apmaksas kārtību, kas nebūt nav vienmēr sastopams viņu pieredzē citur, tādēļ var secināt, ka šis eksperta darba aspekts tiek lielākoties vērtēts pozitīvi. Jāatzīmē, ka LZP projektu izvērtēšanās apmaksas kārtībā vadās pēc EK Apvārsnis Eiropa zinātnes projektos pieņemtās ekspertu atalgojuma kārtības (*Methodology for expert fees for remote evaluation and ethics review*” https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/experts_manual/methodology-for-expert-fees_en.pdf)

Citi komentāri

Eksperti snieguši arī cita veida komentārus un ieteikumus, atzīmējot, ka būtu vēlams seminārs vai tikšanās pirms projektu izvērtēšanas, kurā eksperti tiktu iepazīstināti ar kopējiem programmu un konkursa mērķiem un uzstādījumiem, tāpat vairāki eksperti izteikuši vēlmi saņemt informāciju par oficiālajiem konkursa rezultātiem, lai redzētu, kā viņu izvērtētiem projektiem veicies kopējā konkursa kontekstā. Kāds respondents izteicis vēlmi izvērtēt vairāk nekā vienu projektu, kas dotu iespēju salīdzināt projektus savā starpā un varētu būt noderīgi.

Vērtēšanas process

Ieteikumos par projektu vērtēšanas sistēmas maiņu vai papildināšanu vairākkārt uzsvēta vēlme pēc tikšanās un diskusijām ar citiem ekspertiem un paneļa kā vēl viena projektu vērtēšanas soļa iekļaušanu LZP vērtēšanas procesā. Piemēram, ieteikts izveidot 5-10 ekspertu paneli, kurā visi tā dalībnieki iepazīstas ar noteiktu projektu kopumu un tad diskutē par tiem, vai arī variantu, kurā katrs eksperts lasa savai ekspertīzei visvairāk atbilstošus projektus, un tad tos kopīgi izvērtē paneldiskusijas ietvaros. Tāpat eksperti raksta par iespēju organizēt tikšanos izvērtēšanas beigu posmā, lai kopīgi diskutētu par projektiem, kas apliecina vēlmi dalīties pieredzē un iegūt salīdzinošu perspektīvu.

Ir arī ieteikums veidot vairākpakāpju diskusijas, kur pirmajā etapā tiek atlasīti labākie projekti, kuri tad vērtēti atkārtoti jau precīzāk noteiktās grupās, izveidojot gala ranžējumu. Īpaši nepieciešamība pēc paneļa tiek uzsvēta konkursiem, kuros tiek piešķirts lielāks finansējums. Eksperti atzīmē, ka paneļa diskusijā, daloties pieredzē un apspriežot dažādus projektu iesniegumu aspektus, būtu iespējams "izlīdzināt" lēmumus, tādejādi padarot izvērtēšanas procesu caurspīdīgāku un objektīvāku.

Kā vēl vienu iespēju plašākai diskusijai par projektu, vairāki respondenti iesaka vairāk ekspertu (piemēram – trīs) piesaisti katram projektam, vai arī modeli, kurā tiek veikti divu ekspertu vērtējumi, ko konsolidē trešais – reportieris.

Analizējot komentārus, var secināt, ka divu pakāpju vērtēšanas sistēma ir respondentiem ierasta kārtība, gan salīdzinot ar savu pieredzi citos konkursos, gan aprakstot iespējami vēlamo labāko vērtēšanas procesa variantu.

Vairāki respondenti iesaka veidot vērtēšanas sistēmu, kurā sākotnēji projektu iesniedzēji iesniedz "īso" projekta versiju, un tad interesantāko un augstāk novērtēto pieteikumu autori tiktu aicināti sagatavot pilna apjoma projekta iesniegumu. Šis variants gan atvieglotu projektu iesniedzēju darbu, turklāt ļautu "testēt" kādas jaunas, neierastas idejas, gan arī, ņemot vērā mazāku pilna apjoma projektu skaitu, sniegtu ekspertiem iespēju veltīt vēl vairāk uzmanības katra projekta vērtēšanai kā arī vieglāk tos salīdzināt, veidojot gala uzvarētāju sarakstu. Arī šajā variantā eksperti aicina veidot paneļus projektu vērtēšanai.

Vēl viens aspekts, ko eksperti atzīmē kā būtisku, lai panāktu pēc iespējas objektīvāku vērtējumu, ir skaidrāki nosacījumi, ekspertu iepriekšējo vērtējumu "statistika", kas ļautu identificēt t.s. "laipnos" un "stingros" ekspertus, kas, savukārt var kalpot par iespēju pilnveidot vērtēšanas kritēriju sistēmu. Ekspertu atbildēs lasāms, ka pēc iespējas standartizēta vērtēšanas kritēriju, lietoto terminu un apzīmējumu lietošana, kā arī palīdzība no malas: veiktā vērtējuma kvalitātes "kontrolē" (kāds eksperts atzīst, ka tas ļoti noderētu, jo "*mēs neredzam paši savas kļūdas*") pirms gala versijas iesniegšanas, iespēja iesniegt vērtējumu pārbaudei un tad to pilnveidot vai labot kādas radušās nepilnības, varētu ļaut nonākt pie pēc iespējas objektīvākiem vērtējumiem.

Tāpat vairākos komentāros tiek runāts par iespēju projekta iesniedzējam sniegt atgriezenisko saiti vai atbildēt uz eksperta sākotnējo vērtējumu, proti, ieviest zināmu dialoga elementu vērtēšanā starp iesniedzēju un vērtētāju.

Tomēr kā būtiskāko eksperti uzsver nepieciešamību noteikt pēc iespējas skaidrākus vērtēšanas kritērijus, ņemt vērā iespējamās kultūras atšķirības, kas saistāmas ar izteiksmes veidu, sniegt precīzas norādes vērtējuma sagatavošanai. Šie ieteikumi rakstīti vairāk vispārīgā formā, kas ļauj secināt, ka LZP ir gana veiksmīga šajā aspektā, tomēr tā pieminēšana komentāros jāņem vērā kā atgādinājums par nepārtrauktu ar vien skaidrāku un precīzāku vērtēšanas kritēriju veidošanu. Vairākos komentāros lasāmi arī praktiski ieteikumi, piemēram, veidot pārskatāmu vērtēšanas kritēriju tabulu vai tikšanos ar ekspertiem pirms vērtēšanas procesa, lai vēlreiz atrunātu vērtēšanas kritēriju nosacījumus un standartus.

Ekspertu piesaiste

Lai piesaistītu ekspertus darbam, respondenti iesaka izmantot EU ekspertu datubāzi, kas jau tiek izmantota LZP ekspertu piesaistei, veidot ekspertu datubāzi, uzkrājot informāciju par viņu ekspertīzes jomām un sadarbības kvalitāti, kas tiek jau darīts LZP, aicināt augstskolas veikt iekšējo pieteikšanos ekspertu amatam, izveidot iespēju ekspertiem pašiem pieteikties datubāzē, ko šobrīd diemžēl tehniski nav iespējams nodrošināt, kā arī aicināt ekspertus ieteikt kolēģus, aktīvos pētniekus, kas varētu labi veikt izvērtēšanas darbu. Tāpat vairākkārt tiek ieteikts piedāvāt kādus ne-monetārus bonusus esošajiem ekspertiem – izsniegt apliecinājumus par sadarbību (šobrīd LZP izsniedz šādus sertifikātus, ja tas tiek prasīts, tātad iespējams, būtu nepieciešams vēlreiz informēt ekspertus par šādu iespēju), piedāvāt kādas tālākizglītības, tīklošanās, cita veida sadarbības iespējas.

Kāds eksperts raksta, ka interesanta pieredze varētu būt darba grupas tikšanās Latvijā, lai runātu un diskutētu par esošo projektu zinātniskās vērtēšanas sistēmu un tās iespējamiem attīstības scenārijiem un vīzijām.

Secinājumi un ieteikumi

No 2023. gada 6. decembra līdz 2024. gada 12. janvārim LZP ZEN nodaļa sadarbībā ar PPAN nodaļu veica ārvalstu ekspertu aptauju ar mērķi noskaidrot uzaicināto ārvalstu ekspertu viedokli par Latvijas Zinātnes padomes organizēto projektu zinātniskās izvērtēšanas procesu, un iespējām to pilnveidot. Anketa sastāvēja no trim demogrāfiskiem rādītājiem, septiņiem statistikas jautājumiem (trim slēgtiem, trim – daļēji atvērtiem un viena atvērta), trim piekritības (Likerta) skalas jautājumiem un diviem atvērtiem jautājumiem. Kopā tika izsūtītas 610 elektroniskas vēstules ar aicinājumu aizpildīt aptaujas anketu, kā rezultātā anketu aizpildīja 331 eksperts.

Aptaujas rezultāti atklāj lielākoties pozitīvu ekspertu pieredzi sadarbībā ar LZP, kā spēcīgākais aspekts atzīmēta darbinieku profesionalitāte, bet kā vājākais – darbu ar elektronisku projektu iesniegšanas platformu. Jāatzīmē, ka tieši darbinieku faktors parādās kā dažādu vājāku vērtēšanas procesa posmu risinājums, proti, anketu atbildēs respondenti atzīmē, ka tieši darbinieki palīdz risināt NZDIS un elektroniskās projektu iesniegšanas un izskatīšanas platformas radītās grūtības un nepilnības, ātri un kvalitatīvi sniedz visu nepieciešamo informāciju un izskaidro kādus tehniski neatrisinātus aspektus (piemēram, to, ka daļa informācijas elektroniskajā sistēmā ir tikai latviešu valodā, kas rada apjukumu ekspertiem)

Tādi aspekti kā administratīvais process, izvērtēšanai atvēlētais laiks un atbildība par projektu vērtēšanu ekspertu pieredzē lielākoties vērtēti kā atbilstoši, eksperti snieguši atsevišķus komentārus un ieteikumus to uzlabošanai.

Eksperti ir atvērti vērtēšanas procesa papildināšanai ar ekspertu paneļa izveidi, viņi gan aprakstījuši savu pieredzi, piedaloties darbības formā, atzīmējot arī iespējamus ieguvumus, gan atzīmējot savu gatavību tajā piedalīties.

Lai piesaistītu ekspertus LZP projektu izvērtēšanai, respondenti ieteikuši izmantot ES ekspertu datubāzi, veidot iekšējo ekspertu datu bāzi (abas šīs aktivitātes jau šobrīd veic LZP darbinieki), nākotnē varētu rast iespēju ekspertam pieteikt savu kandidatūru, reģistrējoties LZP izveidotā ekspertu datubāzē. Šobrīd LZP nav iespējas šādu datubāzi veidot, bet tas varētu tikt apsvērts nākotnē.

Ārvalstu ekspertu veiktais projektu zinātniskās izvērtēšanas process ir būtiska Latvijas Zinātnes padomes darbības daļa, tādēļ veiktā ekspertu aptauja sniedz būtisku informāciju gan par aktuālo situāciju, saņemt atgriezenisko saiti no ekspertiem un sniedzot iespēju novērtēt savu pieredzi, gan virzieniem, kādos izvērtēšanas procesu uzlabot nākotnē, lai varētu panākt arvien pilnīgāku un pamatotāku projektu vērtējumu.

1. pielikums

Latvian Council of Science (LCS) survey on the scientific evaluation of the research projects under the supervision of Latvian Council of Science

Dear Expert,

Thank you for agreeing to participate in this survey. The aim of the survey is to collect the opinion of the Experts invited by Latvian Council of Science on their experiences in the scientific evaluation process of the research project proposals and midterm and final reports in order to improve this process.

Latvian Council of Science hereby informs that the information provided in the questionnaire will be used for the purposes of Latvian Council of Science only and the data collected will be used in an aggregated form and the respondent's anonymity will be guaranteed.

Thank you for your cooperation and your time!

Your gender:

- 1 – Female
- 2 – Male

Please indicate your age

- 1 – up to 30 years of age
- 2 – from 31 to 40 years of age
- 3 – from 41 to 50 years of age
- 4 – from 51 to 60 years of age
- 5 – from 61 to 70 years of age
- 6 – more than 71 years of age

What country do you represent?

1. Please indicate the group of scientific branches in which you have provided scientific evaluation of project proposals during this calendar year.

(Please mark all the options that applies)

- 1 – Sciences
- 2 – Engineering and Technologies
- 3 – Medicine and Health Sciences
- 4 – Agriculture, Forest and Veterinary Sciences
- 5 – Social sciences
- 6 – Humanities and Arts

2. Please indicate the programs for which you have provided scientific evaluation of project proposals or mid-term and final scientific reports this calendar year.

(Please mark all the options that applies)

- 1 – Fundamental and Applied Research Projects
- 2 – State Research Programme
- 3 – Latvian – Lithuanian – Taiwan cooperation projects
- 4 – Other _____ -

3. Please indicate which type of scientific evaluation of projects you have carried out this calendar year.

(Please mark all the options that applies)

- 1 – evaluation of a project proposal
- 2 – mid-term scientific report
- 3 – final scientific report

4. Please indicate for how many projects you have carried out a scientific evaluation this calendar year.

(Please indicate the number of evaluated projects. If you do not remember the exact number, please indicate the approximate number)

5. Please rate the cooperation process with the Latvian Council of Science

(Please choose one option for each statement).

	Fully agree 1	Partly agree 2	Partly disagree 3	Fully disagree 4
5.1. The communication with the representative of the Latvian Council of Science during the scientific evaluation process was professional	☐	☐	☐	☐

	Fully agree 1	Partly agree 2	Partly disagree 3	Fully disagree 4
5.2. The conclusion of the contract for the expertise was simple	☐	☐	☐	☐

	Fully agree 1	Partly agree 2	Partly disagree 3	Fully disagree 4
5.3. The time allotted for the assessment was quite sufficient	☐	☐	☐	☐

	Fully agree 1	Partly agree 2	Partly disagree 3	Fully disagree 4
5.4. Acceptance and transfer of the evaluation results was simple	☐	☐	☐	☐

	Fully agree 1	Partly agree 2	Partly disagree 3	Fully disagree 4
5.5. Working with the project evaluation information system was easy	☐	☐	☐	☐

	Fully agree 1	Partly agree 2	Partly disagree 3	Fully disagree 4
5.6. The remuneration received for the evaluation work invested was adequate	☐	☐	☐	☐

6. Please provide your comment regarding the cooperation process with the Latvian Council of Science:

7. Please rate the methodology of project expertise on a scale of 1 to 4
(Please choose one option)

- 1 – the evaluation methodology is clear and comprehensive, ensuring a complete evaluation of the project from all aspects.
- 2 – the evaluation methodology is clear and comprehensive, providing a complete evaluation of the project with few shortcomings.
- 3 – the assessment methodology is partially clear and does not provide a complete assessment of the project, improvements are needed.
- 4 – the assessment methodology is unclear and does not provide a complete assessment of the project from all aspects, major improvements are needed.

7.2. Please provide your comment:

8. Please evaluate the compliance of the project with the evaluation criteria.
(Please choose one option)

- 1 – Project proposals, as well as mid-term or final scientific reports, mainly contained all the information necessary for the preparation of expert opinion according to the evaluation criteria.
- 2 – Project proposals, as well as mid-term or final scientific reports contained some shortcomings in relation to the evaluation criteria, but the information was applicable for the preparation of an expert opinion.
- 3 – Project proposals, as well as mid-term or final scientific reports contained significant shortcomings in relation to the evaluation criteria, which made it difficult to prepare an expert opinion.
- 4 – Project proposals, as well as mid-term or final scientific reports did not have all the information necessary for the preparation of the expert opinion in accordance with the evaluation criteria.

Please provide your comment:

9. Please describe your experience in preparing a consolidated expert opinion.
(Please mark all the options that applies)

- 1 – I only provided the individual evaluation.
- 2 – I did the consolidated evaluation and it was easy to agree with other expert(s)
- 3 – I did the consolidated evaluation and it was difficult to agree with other expert(s)
- 4 – I did the consolidated evaluation and we did not reach the agreement with other expert(s)

- 5 – I ranked project applications in order of priority and it was easy to agree with other expert(s)
- 6 – I ranked project applications in order of priority and it was difficult to agree with other expert(s)

10. In the future, would you prefer to participate in the expert panels when the experts – rapporteurs are involved in the evaluation of project proposals, would, by mutual agreement, arrange all the above-threshold projects in the order of priority?

(Please choose one option)

- 1 – I would prefer the current system (first – the individual evaluation, then the consolidated evaluation)
- 2 – I would prefer the expert panel approach, but I do not wish to be a panel participant only the individual evaluator.
- 3 – I would prefer the expert panel approach and would gladly be a panel participant
- 4 – Other option _____

11. What project Management System in a form of e-platform is used in your institution?

- 1 – PURE Awards Management Module
- 2 – Proposalcentral
- 3 – I do not know
- 4 – Other _____

12. Based on your experience in attracting foreign scientific experts in the evaluation of research projects, please list examples of good practice from other countries, which the responsible institutions of Latvia could adopt as good practice.
